

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania P. R.

przeciwko Dyrektorowi Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie

o wypłatę wojskowej emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 listopada 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 12 maja 2022 r., sygn. akt III AUa 717/21,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie na rzecz P. R. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych z ustawowymi odsetkami za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia od dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Decyzją z 25 września 2020 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie (dalej jako organ emerytalny) na podstawie art. 31 ust. 1 w związku z art. 44 ust. 1 pkt 2 lit. a i art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 2020 r., poz. 586 ze zm.; dalej jako ustawa zaopatrzeniowa) wstrzymał P. R. wypłatę emerytury od dnia 1 października 2020 r. Organ emerytalny wskazał, że w następstwie przyznania i podjęcia wypłaty od stycznia 2019 r. emerytury pracowniczej ubezpieczonego zaszła podstawa do wstrzymania wypłaty emerytury wojskowej. Wnioskodawca nie wypowiedział się, które świadczenie emerytalne wybiera, podnosząc, że posiada prawo do emerytury z FUS oraz do emerytury wojskowej.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył P. R., wnosząc o jej uchylenie i nakazanie organowi emerytalnemu wznowienia wypłaty emerytury od dnia 1 października 2020 r. oraz o zasądzenie na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 5 marca 2021 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że nakazał Dyrektorowi Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie podjęcie wypłaty na rzecz P. R. emerytury od dnia 1 października 2020 r. oraz zasądził od organu emerytalnego na rzecz odwołującego się koszty procesu w kwocie 180 zł.

Sąd pierwszej instancji ustalił następujący stan faktyczny.

P. R. od 22 kwietnia 1971 r. do 31 sierpnia 2003 r. pełnił zawodową służbę wojskową. Posiadał zatem ponad 32-letni okres wysługi. Decyzją z 9 września 2003 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego przyznał mu od dnia 1 września 2003 r. prawo do emerytury wojskowej. Decyzją z 18 maja 2004 r. określono, że podstawę wymiaru świadczenia od dnia 1 maja 2004 r. stanowi kwota 4 973,56 zł. Procentowy wymiar świadczenia odwołującego się ustalony został w maksymalnej wysokości, tj. 75% podstawy wymiaru. Kolejnymi decyzjami dokonywano waloryzacji emerytury wojskowej. Ostatnia decyzja o waloryzacji świadczenia z 5 marca 2020 r. ustalała od dnia 1 marca 2020 r. zwaloryzowaną wysokość emerytury wojskowej na kwotę 5.757,14 zł.

Decyzją z 30 stycznia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał P. R. emeryturę od dnia 1 stycznia 2019 r. (tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek) w kwocie 1.409,51 zł. Wysokość świadczenia wyliczono według zasad z art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS). Z uwagi na zbieg prawa do więcej niż jednego świadczenia, ZUS zawiesił wypłatę ustalonej emerytury. Na skutek odwołania wniesionego przez P. R., Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 13 stycznia 2020 r., sygn. akt XIII U 793/17, zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że nakazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie podjęcie wypłaty na rzecz odwołującego się emerytury od dnia 1 stycznia 2019 r. w kwocie 1.409,51 zł. Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 29 maja 2020 r., sygn. akt III AUa 268/20, oddalił apelację organu rentowego od powyższego orzeczenia. Prawomocne wyroki sądowe przesądziły, że powodowi należy się wypłata emerytury powszechnej, niezależnie od faktu pobierania emerytury wojskowej.

Pismami z 7 sierpnia 2020 r. i 18 września 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych powiadomił Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego o wypłacie P. R. emerytury od dnia 1 stycznia 2019 r. Poinformował, że emerytura wynosiła 1.409,51 zł, a po waloryzacji: od dnia 1 marca 2019 r. – 1.479,51 zł i od dnia 1 marca 2020 r. – 1.549 zł.

Pismem z 19 sierpnia 2020 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego zwrócił się do P. R. o wypowiedzenie się w terminie 14 dni od otrzymania pisma, które świadczenie emerytalne wybiera, pouczając jednocześnie, że zgodnie z art. 42 ustawy zaopatrzeniowej i art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub przez nią wybrane.

Pismem z 5 września 2020 r. P. R. oświadczył, że nie rezygnuje z emerytury wojskowej wypłacanej przez Wojskowe Biuro Emerytalne i podniósł, że jeżeli ubezpieczonemu przyznano emeryturę wojskową w maksymalnej wysokości, tj. 75% podstawy wymiaru i tym samym nie może on już w późniejszym okresie ubiegać się o zwiększenie podstawy wymiaru emerytury na podstawie „cywilnego” stażu

emerytalnego, to jest on wówczas uprawniony do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie.

Zaskarżoną decyzją z 25 września 2020 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie wstrzymał P. R. wypłatę emerytury od dnia 1 października 2020 r.

Sąd Okręgowy zważył, że biorąc pod uwagę przepis art. 7 ustawy zaopatrzeniowej, nie było podstaw do zawieszenia wypłaty emerytury wojskowej odwołującego się, gdyż nie była ona świadczeniem niższym od otrzymywanego przez niego świadczenia emerytalnego z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W rozpatrywanym przypadku ubezpieczony nie dokonał również wyboru świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Oświadczył, że chce otrzymywać obie emerytury.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że wprawdzie rację ma organ emerytalny, twierdząc, iż prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 13 stycznia 2020 r., sygn. akt XIII U 793/17 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29 maja 2020 r., sygn. akt III AUa 268/20, nie wiąże stron w niniejszym postępowaniu, jak również nie wynikają z niego obowiązki dla Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego, jednakże nie oznacza to, że organ ten może podejmować decyzje wbrew treści art. 7 ustawy zaopatrzeniowej, który wprost nakazuje mu wypłatę świadczenia wyższego lub wybranego przez osobę uprawnioną. Niewątpliwie w niniejszej sprawie wyższym świadczeniem jest emerytura wojskowa, którą - jak zaznaczył sam organ emerytalny w odpowiedzi na odwołanie - została przyznana odwołującemu się w maksymalnej wysokości, tj. 75% podstawy wymiaru świadczenia.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości apelacją Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie, zarzucając naruszenie art. 7 ustawy zaopatrzeniowej oraz art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 12 maja 2022 r. oddalił apelację.

W ocenie Sądu odwoławczego, Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował art. 7 ustawy zaopatrzeniowej. W niniejszej sprawie bezsporne jest bowiem, że świadczenie P. R. z wojskowego systemu zaopatrzenia jest wyższe, a ubezpieczony nie wybrał do wypłaty niższego świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Odwołujący się nabył prawo do wypłaty świadczenia z FUS, przy jednoczesnej wypłacie wyższej emerytury wojskowej na mocy prawomocnego wyroku sądu.

W rozpoznawanej sprawie brak było uzasadnionych podstaw do zastosowania w stosunku do ubezpieczonego przepisów art. 44 ust. 1 pkt. 2 lit. a w związku z art. 7 ustawy zaopatrzeniowej i wstrzymania wypłaty na jego rzecz wojskowej emerytury. Z tych względów, Sąd drugiej instancji stwierdził, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w Warszawie wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie, zaskarżając orzeczenie w całości. Skargę kasacyjną oparł na podstawach naruszenia: 1) art. 7 ustawy zaopatrzeniowej; 2) art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zakresie, w jakim Sąd przyjął, że świadczenia emerytalne powoda nie pozostają w zbiegu oraz że pozwany bezprawnie zawiesił powodowi wypłatę emerytury wojskowej, podczas gdy wypłatę emerytury „cywilnej” z powszechnego systemu ubezpieczeń realizował Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w konsekwencji czego Sąd uznał, iż powodowi należy się wypłata dwóch świadczeń emerytalnych.

Wobec tak postawionych zarzutów organ emerytalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie apelacji pozwanego w całości; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania. Ponadto skarżący wniósł o zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu emerytalnego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną P. R. wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na rzecz odwołującego się kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera podstaw uzasadniających wzruszenie zaskarżonego wyroku.

Wymaga podkreślenia, że wykładnia art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a w szczególności użytego w tym przepisie zwrotu: "z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad

określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin lub w art. 15a lub art. 15d lub art. 18e ustawy..." (zaopatrzeniowej), była w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przedmiotem rozbieżności, czego przykładem jest pogląd wyrażony w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17 (OSNP 2019 nr 9, poz. 114), w którym wyjaśniono, że użyte w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej sformułowanie "emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych" oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur "wypracowanych" niezależnie od siebie. Zatem o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu "cywilnego" stażu emerytalnego.

We wcześniejszym orzecznictwie zajmowano jednak odmienne stanowisko. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2010 r., II UZP 10/09 (OSNP 2010 nr 17-18, poz. 215) oraz w wyrokach: z dnia 8 maja 2012 r., II UK 237/11 (OSNP 2013 nr 7-8, poz. 91) i z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13 (LEX nr 1394110), stwierdzono bowiem, że zasada pobierania jednego świadczenia (wyższego lub wybranego przez uprawnionego) w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń (art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej) dotyczy również zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w tej ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w ustawie zaopatrzeniowej. Świadczeniobiorca, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r., uprawniony do renty wojskowej i pobierający to świadczenie, nie może więc jednocześnie pobierać świadczenia powszechnego, mimo że spełnił warunki do jego nabycia i prawo to zostało mu przyznane.

Podobna rozbieżność na tle wykładni art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej ujawniła się także w orzeczeniach Sądów powszechnych. Została ona jednak usunięta, ponieważ Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r., III UZP 7/21 (LEX nr 3274620) wyjaśnił, że ubezpieczonemu, który pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i

pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z tytułu których jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez niego (art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej w związku z art. 7 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin).

Uzasadniając ten pogląd, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie stwierdził między innymi, że wykładnia będącego przedmiotem analizy zwrotu, dokonywana z uwzględnieniem reguł gramatycznych, musi prowadzić do wniosku, iż uprawnione jest zarówno przyjęcie, że w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej chodzi wyłącznie o odesłanie do zasad, a więc jedynie do sposobów obliczenia emerytury wojskowej określonych w art. 15a i art. 18e ustawy zaopatrzeniowej (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17), jak i uznanie, że owe zasady nie mogą abstrahować od dwóch odrębnych kręgów adresatów tychże reguł, gdyż są one odnoszone tylko do nich, skoro unormowane w powołanych przepisach zasady obliczenia emerytur wojskowych dotyczą jedynie "żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r." oraz "żołnierzy powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r." (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13), natomiast z całą pewnością nie żołnierzy, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., gdyż zasady obliczania przysługującej im emerytury wojskowej określają art. 14 i art. 15 ustawy zaopatrzeniowej, przewidujące między innymi możliwość doliczenia do wysługi emerytalnej okresów "stażu cywilnego". To drugie stanowisko bez wątpienia zyskuje zresztą wsparcie w wykładni gramatycznej kontekstowej, która nakazuje odwołanie się do tekstu, którego część stanowi zwrot podlegający interpretacji (kontekstu), a zatem każe uwzględniać także miejsce (otoczenie), w którym ustawodawca ów zwrot umieścił. W świetle uregulowań zawartych w powołanych przepisach wspólnym mianownikiem dla wszystkich wymienionych grup żołnierzy zawodowych jest natomiast tylko maksymalna i minimalna kwota emerytury, która nie może przekroczyć 75% podstawy jej wymiaru (art. 18 ust. 1 oraz art. 18h ust. 1), a także nie może być niższa

od kwoty najniższej emerytury (art. 18 ust. 2 i 3 oraz art. 18h ust. 2), ale już nie przyjęte w nich reguły obliczania emerytury.

Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w powołanej uchwale III UZP 7/21, wątpliwości w ramach tej metody wykładni dotyczą również sposobu rozumienia art. 15a ustawy zaopatrzeniowej w zakresie, w jakim co do samych zasad obliczenia emerytury przepis ten karze stosować wyłącznie art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5, a co za tym idzie - eliminuje możliwość uwzględnienia okresów "stażu cywilnego" zarówno poprzedzających służbę (art. 15 ust. 1), jak i przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14). Nie jest więc jasne, czy jeśli mowa o zasadach określonych w art. 15a, to chodzi tu o niemożność wykorzystania (skonsumowania) w celu zwiększenia emerytury wojskowej okresów "pracy cywilnej" tylko z tej przyczyny, że mimo potencjalnego braku przeciwwskazań wynikającego z przepisów ustawy "staż cywilny" nie będzie wykorzystany z powodu osiągnięcia kwoty emerytury wynoszącej 75% podstawy jej wymiaru, na co będą składały się wyłącznie uwzględnione okresy służby, czy też pominięcie przez ustawodawcę w art. 15a ustawy zaopatrzeniowej art. 14 oraz art. 15 ust. 1 tej ustawy wskazuje bardziej na zamierzoną, pierwotną niemożność wynikającą z ograniczeń narzuconych przez ustawodawcę. Jak się jednak zdaje, więcej argumentów przemawia za drugim z przedstawionych wariantów interpretacyjnych. Po pierwsze, wskazuje na to posłużenie się przez ustawodawcę w art. 15a ustawy zaopatrzeniowej zwrotem "na zasadach określonych w....", który językowo jest niemal identyczny jak użyty w art. 96 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrot "według zasad określonych w...", przy czym ten pierwszy niewątpliwie oznacza sposób obliczenia emerytury wojskowej i jej wzrostów z pominięciem (ustawowym) okresów "stażu cywilnego". Po drugie, jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do zasad obliczania emerytury wojskowej określonych w art. 18e ustawy zaopatrzeniowej, które nie tylko pomijają wspomniane wcześniej art. 14 i art. 15 ust. 1 tej ustawy, ale także art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5 i przewidują własne, odrębne regulacje dotyczące samej służby wojskowej oraz okresów zaliczanych do niej i z nią równorzędnych mających wpływ na prawo i wysokość emerytury (art. 18b-18d). Po trzecie, zgodnie z obowiązującymi zasadami wykładni językowej każdy wyjątek od zasady, a takim jest (co wynika już choćby z samej treści

przepisu) regulacja art. 95 ust. 2 *in fine* ustawy emerytalnej, powinien być wykładany ściśle.

Uwzględniając systemowe reguły wykładni, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie stwierdził z kolei, że wykładnia ta w pierwszej kolejności może posłużyć potwierdzeniu obowiązywania w polskim prawie zabezpieczenia społecznego zasady prawa do jednego świadczenia z tytułu tego samego ryzyka ubezpieczeniowego, zwanej też zasadą niekumulacji świadczeń. W systemie powszechnym zasada ta bez wątpienia znajduje potwierdzenie w regulacji art. 95 ust. 1 ustawy emerytalnej, który stanowi, że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego, a także w art. 95 ust. 2 *in principio* tej ustawy, zgodnie z którym przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, to jest żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Biura Ochrony Rządu, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej. Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę na analogiczne regulacje zawarte w zawierających tożsamą regulację art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz art. 7 ustawy zaopatrzeniowej. Podobną regulację zawiera także art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Również szczególne ustawy dotyczące sędziów i prokuratorów, to jest ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. - Prawo o prokuraturze regulują w podobny sposób przypadki zbiegu prawa do uposażenia w stanie spoczynku z prawem do emerytury powszechnej. Opisane wyżej przypadki potwierdzają zatem zasadę niekumulacji świadczeń przysługujących na wypadek spełnienia się ryzyka "starości" w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia. Zasada ta doznaje jednak ustanowionych ustawowo wyjątków, co wynika nie tylko z brzmienia analizowanego

art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej, ale także z art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników czy art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych. Opisane wyjątki, rozważane przez pryzmat wykładni systemowej, nie mogą wszakże być pomocne przy rozstrzygnięciu przedstawionego zagadnienia prawnego powstałego na tle wykładni art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej już choćby z tej przyczyny, że regulacje art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 42 ust. 2 ustawy o emeryturach kapitałowych posługują się zupełnie innymi sformułowaniami, które przede wszystkim określają krąg podmiotów uprawnionych do równoczesnej wypłaty dwóch świadczeń emerytalnych, natomiast tylko pośrednio nawiązują do zasad ustalania (obliczania) tych świadczeń.

W ocenie Sądu Najwyższego w powiększonym składzie, przy stosowaniu wykładni systemowej konieczne jest również sięgnięcie do kwestii temporalnych, które spowodowały, że doszło do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w zależności od daty powołania do służby. Sąd Najwyższy przypomniał w związku z tym, że na mocy pierwotnego brzmienia ustawy emerytalnej żołnierze zawodowi, którzy rozpoczęli służbę po dniu wejścia w życie tej ustawy (1 stycznia 1999 r.), zostali włączeni do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, natomiast uprawnienia emerytalne żołnierzy pozostających w służbie w tym dniu były określone nadal przez przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób (art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej w jej pierwotnym brzmieniu). Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła jednak do systemu emerytalnego zmiany polegające na ponownym objęciu żołnierzy zawodowych, którzy wstąpili do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., zaopatrzeniowym systemem emerytalnym oraz wyłączeniu ich z ubezpieczeń społecznych, co stanowiło "rewizję" rozwiązania uprzednio przyjętego przez ustawodawcę. Poczynając od dnia 1 października 2003 r., wszyscy żołnierze zawodowi są zatem objęci systemem zaopatrzeniowym, bez względu na datę podjęcia służby. Wejście w życie ustawy zmieniającej z dnia 23 lipca 2003 r. doprowadziło równocześnie do zróżnicowania zasad obliczania emerytur wojskowych w odniesieniu do żołnierzy zawodowych, którzy służbę podjęli przed dniem 2 stycznia 2003 r. oraz poczynając od tego dnia. O ile bowiem ci pierwsi

zachowali prawo do obliczenia wysokości emerytury wojskowej na dotychczasowych zasadach (art. 15 z uwzględnieniem art. 14 ustawy zaopatrzeniowej), o tyle dla tych drugich, to jest tych, którzy zostali powołani do służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., emerytura wojskowa wynosząca także 40% podstawy wymiaru za 15 lat służby wzrastała "według zasad określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a-5", a zatem wzrost przysługującej im emerytury nie mógł już uwzględniać okresów składkowych i nieskładkowych poprzedzających służbę wymienionych w art. 15 ust. 1 pkt 2-4 ustawy oraz przypadających po zwolnieniu ze służby (art. 14 ustawy). Opisana regulacja wyraźnie wskazuje na to, że wskutek zmian dokonanych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. doszło do wprowadzenia nowego modelu obliczania emerytur wojskowych dla "nowych" żołnierzy zawodowych, powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r., przy czym zmiany te miały obowiązywać na przyszłość i ziścić się w praktyce nie wcześniej niż po dniu 31 grudnia 2013 r., gdy pierwsi powołani do służby żołnierze zawodowi osiągną minimalny 15-letni okres tej służby. Tacy żołnierze już w chwili powołania ich do służby znali swoją sytuację prawną po osiągnięciu tego stażu. Wiedzieli między innymi, że wprowadzenie nie będą mogli uwzględnić sobie w stażu emerytalnym mającym wpływ zwiększenie świadczenia jakiegokolwiek stażu "cywilnego", zarówno poprzedzającego służbę, jak i uzyskanego po zwolnieniu ze służby, jednakże z drugiej strony nabędą prawo do emerytury powszechnej, jeśli zdecydują się na podleganie ubezpieczeniom społecznym i zgromadzą kapitał składkowy, który zostanie "skonsumowany" po osiągnięciu przez nich powszechnego wieku emerytalnego bez względu na długość okresu opłacania składek. Model ten jest zaś szczególnie łatwo dostrzegalny, jeśli wziąć pod uwagę kolejne zmiany dokonane przez prawodawcę ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta wprowadziła bowiem kolejną kategorię żołnierzy zawodowych powołanych do zawodowej służby wojskowej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r.,

poświęcając jej dodany Rozdział 1a, a w nim między innymi art. 18e, w myśl którego emerytura dla (takiego) żołnierza wynosi 60% podstawy jej wymiaru za 25 lat służby wojskowej i wzrasta o 3% za każdy dalszy rok tej służby (ust. 1) i podwyższa się ją o 0,5% podstawy jej wymiaru za każdy rozpoczęty miesiąc pełnienia służby na froncie w czasie wojny oraz w strefie działań wojennych (ust. 2). Co więcej, przepisy omawianego Rozdziału 1a nie nawiązują do przepisów Rozdziału 1, tworząc własne określenie służby wojskowej oraz okresów zaliczanych do tej służby.

Co jednak szczególnie istotne, wspomnianą ustawą został dodany również Rozdział 1b przewidujący prawo wyboru przez żołnierza zawodowego sposobu obliczenia przysługującej mu emerytury wojskowej. Zgodnie z zawartym w tym Rozdziale art. 18i, żołnierz, który został powołany po raz pierwszy przed dniem 1 stycznia 2013 r. do zawodowej służby wojskowej lub służby kandydackiej lub innej służby uwzględnianej przy ustalaniu prawa do emerytury policyjnej, ma zaś prawo wyboru ustalenia emerytury na zasadach i w wysokości określonych w Rozdziale 1a (ust. 1), a oświadczenie o wyborze składa się do organu emerytalnego najpóźniej w dniu złożenia wniosku o ustalenie prawa do zaopatrzenia emerytalnego (ust. 2), z tym jednak zastrzeżeniem, że z mocy art. 11 ustawy zmieniającej powołany art. 18i ustawy zaopatrzeniowej wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie uznał zatem, że systemowo regulacje zawarte w obu powołanych przepisach zrównują wszystkich żołnierzy zawodowych w zakresie sposobu obliczania przysługujących im emerytur bez względu na czas, w którym zostali oni powołani do służby, jednakże z uprawnienia tego żołnierze powołani wcześniej, to jest przed dniem 1 stycznia 2013 r., a więc również przed dniem 2 stycznia 1999 r., będą mogli skorzystać dopiero poczynając od dnia 1 stycznia 2025 r.

Podsumowując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że systemowa wykładnia użytego w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrotu "z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej)..." daje podstawę do przyjęcia, że ów wyjątek należy interpretować nie tylko przedmiotowo, to znaczy wyłącznie przez pryzmat zasad obliczania emerytury wojskowej wynikających z art. 15a albo 18e ustawy zaopatrzeniowej, ale także podmiotowo, co oznacza

konieczność wzięcia pod uwagę adresatów tych przepisów. To dla nich ustawodawca wprowadził bowiem (na przyszłość) możliwość równoczesnego pobierania emerytury wojskowej i emerytury powszechnej, odbierając im równocześnie prawo do wzrostu emerytury wojskowej z tytułu doliczenia stażu "cywilnego" i pozostawiając jednak taką samą możliwość (prawo wyboru) także dla żołnierzy powołanych do służby przed dniem 2 stycznia 1999 r., po spełnieniu przesłanek określonych w art. 18i ustawy zaopatrzeniowej.

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie zwrócił także uwagę, że na problem ten należy spojrzeć szerzej, uwzględniając (temporalnie) czas, w którym zostały wprowadzone omawiane zmiany ustawowe. O ile bowiem we wcześniejszym okresie mieliśmy do czynienia z sytuacją, w której wzrost emerytury wojskowej mógł nastąpić z tytułu doliczenia okresów składkowych i nieskładkowych, a prawo do emerytury powszechnej wiązało się nie tylko z osiągnięciem wieku emerytalnego, ale także z posiadaniem określonego stażu emerytalnego, złożonego właśnie z okresów składkowych i nieskładkowych, o tyle nowe zasady obliczania emerytur wojskowych dla żołnierzy powołanych do służby po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz poczynając od dnia 1 stycznia 2013 r. znajdują bądź będą w przyszłości znajdować zastosowanie w czasie, gdy prawo do emerytury powszechnej jest uzależnione wyłącznie od osiągnięcia wieku emerytalnego i zgromadzenia odpowiedniego kapitału składkowego, a nie od okresu, w którym ów kapitał był gromadzony.

Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale III UZP 7/21, opisany wyżej rezultat wykładni systemowej znajduje potwierdzenie również w wykładni funkcjonalnej (celowościowej) art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej. Pośrednio cel uregulowania zawartego w tym przepisie wynika bowiem z uzasadnienia projektów obu wyżej omówionych zmian ustawowych, które wskazują że projektodawca nie zakładał możliwości kumulacyjnego pobierania świadczeń z obu systemów. Przyjął bowiem, a założenie to zostało następnie w pełni zaakceptowane i zrealizowane w toku procesu legislacyjnego, że w każdym przypadku osoba uprawniona do emerytury wojskowej oraz emerytury powszechnej, która pozostawała w zawodowej służbie wojskowej w dniu 1 stycznia 1999 r. musi dokonać wyboru świadczenia, które ma być jej wypłacane, również wtedy, gdy wysokość emerytury wojskowej została obliczona wyłącznie na podstawie okresów tej służby, bez "uzupełnienia" jej o

zwiększenie wynikające z przebytych okresów składkowych i nieskładkowych. O ile przy tym (z przyczyn wcześniej opisanych) wyjątki od zasady niekumulacji świadczeń przewidziane w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz z ustawy o emeryturach kapitałowych wykładane systemowo nie mogą być pomocne przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego, o tyle ich wykładnia funkcjonalna (celowościowa) potwierdza, że użyty w art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej zwrot "z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa (...) została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo 18e ustawy (zaopatrzeniowej)..." oznacza jego zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do żołnierzy wymienionych w tych przepisach.

Taki cel wprowadzonej regulacji wynika też z samej konstrukcji kolejno dokonywanych zmian ustawowych, których lektura upoważnia do poglądu, że intencją ustawodawcy było pozbawienie żołnierzy możliwości zwiększania emerytur wojskowych przez uwzględnienie przebytych przez nich w ramach stażu powszechnego okresów składkowych i nieskładkowych, rekompensowane prawem do pobierania dwóch świadczeń emerytalnych, oczywiście po spełnieniu przewidzianych w ustawach warunków ich nabycia. Taki cel nie pozostaje natomiast w sprzeczności z zasadą wzajemności składki i prawa do świadczenia, która w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nigdy nie była pojmowana w sposób absolutny (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 11 grudnia 2006 r., OTK-A 2006 nr 11, poz. 170; z dnia 27 stycznia 2001 r., SK 41/07, OTK-A 2010 nr 1, poz. 5). Wynika to z ogólnej logiki systemu ubezpieczeń społecznych, kierującego się nie tylko zasadą wzajemności składki i świadczeń, ale również zasadą solidarności międzypokoleniowej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2005 r., P 13/04, OTK-A 2002 nr 1, poz. 2) czy szerzej: solidaryzmu społecznego (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 22 czerwca 1999 r., OTK 1990 nr 5, poz. 100 i z dnia 4 grudnia 2000 r., K 9/00, OTK 2000 nr 8, poz. 294) oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 września 2005 r., P 17/04, OTK-A 2005 nr 8, poz. 90). W związku z tym brak prostej zależności między prawem do świadczeń i ich wysokością a okresem opłacania i rozmiarem składki nie zawsze oznacza niekonstytucyjność konkretnej regulacji (wyroki

Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 20 maja 2000 r., K 37/98, OTK 2000 nr 4, poz. 112 i z dnia 11 grudnia 2006 r., OTK-A 2006 nr 11, poz. 170). Jeśli bowiem emeryt korzysta ze wzrostu emerytury wojskowej z tytułu "cywilnej" wysługi emerytalnej, to oznacza to, że zostaje zachowana zasada wzajemności składki i świadczeń w rozumieniu funkcjonującym w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nawet wtedy, gdy włożony wkład nie jest wprost proporcjonalny do korzyści, jaką przynosi zwiększenie emerytury. Wypada w tym miejscu dodać, że przejście w obecnie obowiązującym modelu zabezpieczenia społecznego z dotychczasowego systemu "zdefiniowanego świadczenia" na system "zdefiniowanej składki", który wyraża się w daleko idącej proporcjonalności między wniesionym wkładem a wysokością świadczenia, istotnie ograniczył zasadę solidarności wspólnoty ryzyka w tym znaczeniu, że nie występuje obecnie mechanizm umożliwiający rozdział środków do osób, które krócej i mniej partycypowały w finansowaniu swojego ubezpieczenia emerytalnego.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni aprobuje taki kierunek wykładni art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej. Opisany wyżej rezultat wykładni systemowej oraz funkcjonalnej (celowościowej) art. 95 ust. 2 ustawy emerytalnej pozwala przyjąć konstatację, że osoba uprawniona do emerytury wojskowej oraz emerytury powszechnej, która pozostawała w zawodowej służbie wojskowej w dniu 1 stycznia 1999 r., musi dokonać wyboru świadczenia, które ma być jej wypłacane, również wtedy, gdy wysokość emerytury wojskowej została obliczona wyłącznie na podstawie okresów tej służby, bez "uzupełnienia" jej o zwiększenie wynikające z przebytych okresów składkowych i nieskładkowych.

Powyższa konstatacja nie czyni jednak skargi kasacyjnej zasadną w stopniu przemawiającym za uchyleniem zaskarżonego wyroku. Istotą wyroku Sądu drugiej instancji nie było rozstrzygnięcie o pobieraniu dwóch świadczeń emerytalnych, lecz ocena zasadności zastosowania przez Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego przepisu art. 7 ustawy zaopatrzeniowej w sytuacji braku wyraźnego wyboru przez odwołującego się świadczenia niższego, tj. świadczenia z systemu powszechnego. Zaskarżony wyrok nie stoi w sprzeczności z przytoczoną wyżej uchwałą powiększonego składu Sądu Najwyższego. Kluczowe dla sprawy jest prawidłowe zastosowanie przez organ emerytalny przepisu art. 7 ustawy zaopatrzeniowej.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy zaopatrzeniowej, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przewidzianych w ustawie z prawem do emerytury lub renty przewidzianych w odrębnych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe albo wybrane przez osobę uprawnioną, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Jak wspomniano powyżej, z uchwały III UZP 7/21 wynika, że takim przepisem szczególnym nie jest art. 95 ustawy emerytalnej. Nie oznacza to jednak, że spełnione zostały przesłanki zastosowania tego przepisu. Nakazuje on bowiem wojskowemu organowi emerytalnemu wypłacać – w razie zbiegu - wyższe świadczenie albo świadczenie wybrane przez uprawnionego.

Pismem z 19 sierpnia 2020 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego zwrócił się do P. R. o wypowiedzenie się w terminie 14 dni od otrzymania pisma, które świadczenie emerytalne wybiera. W odpowiedzi na to pismo ubezpieczony oświadczył, że nie rezygnuje z emerytury wojskowej wypłacanej przez Wojskowe Biuro Emerytalne i jest on uprawniony do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie.

Jak przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 października 2023 r., III USKP 20/23 (OSNP 2024 nr 5, poz. 54), wstrzymanie wypłaty emerytury wojskowej – wyższej - byłoby możliwe, gdyby odwołujący się złożył oświadczenie o wyborze niższego świadczenia z systemu powszechnego. Wybór świadczenia nie może następować przez samo złożenie wniosku o przyznanie emerytury w danym systemie. Wybór ten następuje dopiero przez złożenie oświadczenia woli, w którym ubezpieczony stanowczo wskazuje świadczenie, którego realizacji oczekuje (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2018 r., II UK 706/16, LEX nr 2490064). Wszczęcia postępowania w przedmiocie prawa do wypłaty emerytury z systemu powszechnego, jak również uzyskania prawomocnego wyroku nakazującego organowi rentowemu wypłatę świadczenia w zbiegu, także nie można traktować jako aktu wyboru świadczenia z systemu powszechnego, którego wysokość jest niższa od emerytury wojskowej.

W aktualnie rozpoznawanej sprawie wydanie decyzji przez Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego było poprzedzone wezwaniem uprawnionego do dokonania wyboru świadczenia zgodnie z art. 7 ustawy zaopatrzeniowej. Odwołujący się konsekwentnie uznawał jednak, że należą mu się obie emerytury, co z

perspektywy obszernie omówionej uchwały III UZP 7/21 jest założeniem błędnym. Nie złożył jednak wyraźnego oświadczenia o wyborze emerytury z systemu powszechnego. Nie można takiego wniosku wywieść z twierdzeń uprawnionego o przysługujących mu obu świadczeniach emerytalnych.

W opisanej sytuacji, prawidłowe zastosowanie normy wyrażonej w art. 7 ustawy zaopatrzeniowej nie może prowadzić do wydania decyzji wstrzymującej wypłatę emerytury wojskowej. Brak wszak wyraźnego oświadczenia woli wnioskodawcy o wyborze niższego świadczenia emerytalnego z systemu powszechnego. W takim przypadku norma art. 7 ustawy zaopatrzeniowej determinuje wypłatę świadczenia wyższego, a jest nim świadczenie emerytalne z systemu zaopatrzeniowego.

W tym stanie rzeczy, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie należy uznać za prawidłowy.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy zgodnie z art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[r.g.]

[a.ł.]